

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

برنامه درسی

مقطع دکترای

رشته تاریخ اسلام

گروه علوم حوزه ای-دانشگاهی

کمیته علوم انسانی و اجتماعی

مصوبه هشتصد و چهلمین جلسه شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مورخ ۱۳۹۲/۰۵/۲۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّمَّانِ الرَّحِيمِ

برنامه درسی مقطع دکتری رشته تاریخ اسلام

گروه: علوم حوزه ای-دانشگاهی

رشته: تاریخ اسلام

مقطع: دکتری

کد رشته:

گرایش:

کد رشته:

شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی، در هشتصد و چهلمین جلسه مورخ ۱۳۹۲/۵/۲۷ خود، برنامه درسی مقطع دکتری رشته تاریخ اسلام را تصویب کرد.

ماده ۱: برنامه درسی مقطع دکتری رشته تاریخ اسلام، از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند، لازم‌الاجراء است:

(الف) دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می‌شوند.

(ب) مؤسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و بر اساس قوانین تأسیس می‌شوند و تابع مصوبات شورای گسترش آموزش عالی هستند.

(ج) مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می‌شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده ۲: این برنامه از تاریخ ۱۳۹۲/۵/۲۷ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند، لازم‌الاجراء است.

ماده ۳: برنامه درسی مقطع دکتری تاریخ اسلام در سه فصل: مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجراء به دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ابلاغ می‌شود.

رأی صادره جلسه ۸۴۰ شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی مورخ ۹۲/۵/۲۷ درخصوص برنامه درسی مقطع دکتری رشته تاریخ اسلام:

۱. برنامه درسی مقطع دکتری رشته تاریخ اسلام که از طرف دانشگاه باقرالعلوم ع پیشنهاد شده بود، با اکثریت آراء به تصویب رسید.

۲. این برنامه از تاریخ تصویب به مدت پنج سال قابل اجراء است و پس از آن نیازمند بازنگری است.

حسین نادری منشی

نایب رئیس شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی

سعید قدیمی

دبیر شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی

مقدمه و ضرورت

توجه به تاریخ و اهتمام به تاریخ نگاری یکی از برجسته‌ترین ویژگی‌های تاریخ و تمدن اسلامی است که ریشه‌های آن را باید در تاریخ‌نگاری قرآن و ارتباط بخشی قابل توجه از آیات قرآنی و نیز توصیه و تشویق قرآن به سیر در آفاق و تأمل در سرنوشت پیشینیان و همچنین پیوند ناگسستنی مباحث کلامی و فقهی با داده‌های تاریخی جستجو کرد. سامان دادن به آموزش و پژوهش در حوزه تاریخ اسلام در قالب رشته‌های دانشگاهی در کشور ما منشاء آثار و نتایجی بوده است. با گذشت زمان و پیشرفت‌های جدید در زمینه روش بررسی‌های تاریخی و افزایش چشم‌گیر حجم منابع و اطلاعات و نیز روبرو شدن با پرسش‌ها و ابهامات تازه، لزوم تجدید نظر در برخی از سر فصل دروس و برنامه‌ها اجتناب ناپذیر است و تردیدی نیست که بدون شناخت درست، واقعی و روشن گذشته نمی‌توان به اندیشه و تدبیری صحیح درباره آینده دست یافت.

با توجه به این مسایل گروه تاریخ دانشگاه باقرالعلوم (ع) به جهت توجه دادن به دانشجویان دوره دکتری تاریخ اسلام و آشنایی بیشتر با حوزه تاریخ اسلام و کاربردی کردن دروس مقطع دکتری سه درس تاریخ‌نگاری اسلامی و تاریخ در قرآن، نهج البلاغه و جغرافیای تاریخی سرزمین‌های اسلامی را بازنویسی کرده و در قالب دروس عمومی الزامی و اختیاری قرار داده است.

اهداف کلی دوره

- توانمندی جهت پژوهش و تحلیل در زمینه مطالعات تخصصی تاریخ اسلام.
- توانا شدن برای دفاع علمی از تاریخ اسلام و پاسخگویی به سئوالات و شبهات مطرح در این زمینه.
- تربیت مدرس تاریخ اسلام برای مراکز علمی، آموزشی و تحقیقاتی.

مشخصات دوره و شکل نظام

در دوره دکتری تاریخ اسلام هر دانشجو باید ۱۸ واحد درسی را در قالب دروس تخصصی، اختیاری و ۱۸ واحد پایان نامه بگذراند.

دروس تخصصی	۱۶ واحد
دروس اختیاری	۲ واحد
پایان نامه	۱۸ واحد
جمع	۳۶ واحد

شرط ورود به دوره

داوطلبان تحصیل در مقطع دکتری تاریخ اسلام از طریق آزمون مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری گزینش می‌شوند و باید توان تحصیل تمام وقت در طول دوره و قابلیت‌های فکری و روحی برای گذراندن موفقیت آمیز دوره را داشته باشند. طلابی که فارغ التحصیل مقطع کارشناسی ارشد هستند و یا گواهی سطح ۳ و پایه دهم حوزه را ارایه می‌دهند می‌توانند در آزمون این دوره شرکت کنند. داوطلبان دوره دکتری تاریخ اسلام باید در حد قابل قبول از تاریخ اسلام، علوم و معارف اسلامی زبان عربی و انگلیسی مطلع باشند. دانشگاه باقرالعلوم (ع) پس از برگزاری آزمون کتبی تشریحی از طریق مصاحبه علمی گزینش نهایی داوطلبان را انجام می‌دهد. دانشجوی مقطع دکتری ملزم است ضمن رعایت کلیه مقررات و ضوابط آموزشی و اهتمام جدی نسبت به کلیه دروس در طی دوره تحصیلی پس از فراغت از تحصیل به تعهدات خود عمل کند.

محتوای آموزشی و پژوهشی

محتوای آموزشی دوره، مجموعه‌ای از مطالب نظری تاریخ اسلام است که مهارت پژوهشی و توانایی تحلیل و بررسی در گرایش تاریخ اسلام را تأمین می‌نماید. افزون بر دروس نظری، توان پژوهشی و تحلیل دانشجویان از طریق انجام پایان نامه در موضوعات تخصصی تاریخ اسلام، فعالیت‌های پژوهشی و سمینارهای علمی تقویت خواهد شد.

جدول (۱) عناوین و مشخصات دروس تخصصی الزامی

پیشنیاز	ساعت			تعداد واحد	نام درس	کد درس
	عملی	نظری	جمع			
-	-	۳۴	۳۴	۲	جزیره العرب قبل از اسلام	۰۱
جزیره العرب قبل از اسلام	-	۳۴	۳۴	۲	تاریخ صدر اسلام (از بعثت تا سال ۴۰ هـ.ق.)	۰۲
تاریخ صدر اسلام	-	۳۴	۳۴	۲	تاریخ تشیع	۰۳
تاریخ صدر اسلام	-	۳۴	۳۴	۲	نقد و بررسی دوره اموی، عباسی	۰۴
تاریخ صدر اسلام	-	۳۴	۳۴	۲	فرهنگ و تمدن اسلامی	۰۵
		۳۴	۳۴	۲	تاریخ نگاری در اسلام	۰۶
		۳۴	۳۴	۲	تاریخ در قرآن و نهج البلاغه	۰۷
		۳۴	۳۴	۲	روش تحقیق پیشرفته	۰۸
		۲۷۲	۲۷۲	۱۶	جمع	

جدول (۳) دروس اختیاری

پیشنیاز	ساعت			تعداد واحد	نام درس	کد درس
	عملی	نظری	جمع			
تاریخ صدر اسلام		۳۴	۳۴	۲	جغرافیای تاریخ سرزمین‌های اسلامی	۱۸
		۳۴	۳۴	۲	تاریخ امپراطوری عثمانی	۱۹
		۳۴	۳۴	۲	تاریخ اسلام در شمال آفریقا و اندلس	۲۰
		۳۴	۳۴	۲	تاریخ اسلام در شبه قاره هند	۲۱
		۳۴	۳۴	۲	تاریخ اسلام در آسیای میانه	۲۲
		۳۴	۳۴	۲	فلسفه تاریخ	۲۳
						۲۴

* دانشجویان ملزم به گذراندن ۲ واحد از این دروس اختیاری می‌باشند.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

- نهج البلاغه، ترجمه دکتر سید جعفر شهیدی.
المفصل فی التاريخ العرب، دوره ۱۰ جلدی، جواد علی.
العرب قبل السلام، جرجی زیدان.
بلوغ الارب، الوسی.
الاجانی، ابوالفرج اصفهانی.
تورات عهد عتیق.

تاریخ صدر اسلام (از بعثت تا سال ۴۰ هجری) با تکیه بر دیدگاه‌های مکاتب تاریخی و نقاری و مقایسه گزارشات مکاتب تاریخی

دروس پیشنهادی: جزیره العرب قبل از اسلام	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: تاریخ صدر اسلام (از بعثت تا سال ۴۰ هجری) عنوان درس به انگلیسی: The history of early Islam (from the allgiance to 40 A.H)
	عملی				
	نظری +	تخصصی		تعداد ساعت: ۳۴	
	عملی				
	نظری	اختیاری			
	عملی				
☐ ندارد آموزش تکمیلی: دارد ☐					
☒ سمینار ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ آزمایشگاه					

هدف

بررسی تحلیلی وقایع تاریخ صدر اسلام تا سال ۴۰ هجری قمری بر اساس شناخت انتقادی گزارشات مختلف مکاتب تاریخی‌نگاری اسلامی درباره تاریخ صدر اسلام.

سرفصل یا رونوس مطالب

در این درس تاریخ اسلام در قالب گزارش‌ها و دیدگاه‌های مکاتب تاریخی‌نگاری اسلامی همانند مکاتب بزرگ مدینه النبی و عراق و مکاتب کوچک‌تر مثل یمن، شام و ایران مورد مطالعه و تجزیه و تحلیل قرار خواهند گرفت. استاد در این درس باید به جای مطالعه کلی گزارش‌ها به مقایسه و نقد و بررسی اخبار وارده در کتب صاحبان مکاتب مختلف تاریخی‌نگاری مبادرت کند و نیز علل و آسیب‌هایی که باعث اختلاف گزارشات مکاتب مختلف شده نشان دهد. این عوامل به عنوان نمونه عبارت خواهد بود از علل عقیدتی، سیاسی، قومی و غیره... قالب موضوعی و زمانی مطالعه فوق از ولادت رسول اکرم (ص) تا سال ۴۰ هجری قمری خواهد بود.

روش ارزیابی

تحقیق (پروژه)	آزمون نهایی	میان ترم	ارزشیابی مستمر
+	+		+

منابع

- نهج البلاغه، ترجمه سید جعفر شهیدی.
- السيرة النبوية، ابن هشام.
- طبقات الكبرى، ابن سعد.
- المغازی، محمد بن عمر واقدی.
- الفتوح، ابن اعثم کوفی.
- فتوح البلدان، احمد بلاذری.
- اخبار الطوال، ابوحنيفة دینوری.
- الكامل فی التاريخ، عزالدین علی بن اثیر.
- سُد الغابه فی معرفة الصحابة، عزالدین علی بن اثیر.
- تاریخ الرسل والملوکه محمد بن جریر طبری.
- المنتظم، ابن جوزی.
- شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید معتزلی.
- البدایة و النهایة، ابن کثیر.
- تاریخ یعقوبی، ابن واضح یعقوبی.
- اصول کافی، محمد بن یعقوب کلینی.
- الارشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، شیخ مفید.
- الذریعة الی تصانیف الشیعة، شیخ آقا بزرگ تهرانی.
- الغدير فی الكتاب و السنة، علامه امینی.
- صحيح البخاری، محمد بن اسماعیل بخاری.
- المسند، احمد بن حنبل.
- الامامة و السياسة، ابن قتیبہ دینوری.

تاریخ تشیع

دروس پیشنهادی: تاریخ صدر اسلام	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: تاریخ تشیع عنوان درس به انگلیسی: The history of shiism
	عملی				
	نظری +	تخصصی		تعداد ساعت: ۳۴	
	عملی				
	نظری	اختیاری			
	عملی				
☐ ندارد		☐ آموزش تکمیلی: دارد			
☒ سمینار		☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ آزمایشگاه			

هدف

بررسی و تحقیق پیرامون سیر تکوین تشیع و تحلیل شکل‌گیری فرقه‌های شیعی و نقش شیعیانو تشیع در تاریخ اسلام و سرزمین‌های اسلامی.

سرفصل یا روئوس مطالب

تاریخ پیدایش تشیع به ویژه فرقه‌های بزرگ شیعی، تشیع اثنی عشری، زیدیه، اسماعیلیه، تشیع در عصر ۴ خلیفه پس از پیامبر، شیعیان و قیام‌های شیعی در عهد امویان و عباسیان، نقش ائمه شیعه در اعتلای فرهنگ و تمدن اسلامی، گسترش تشیع در سرزمین‌های اسلامی شامل: ایران، آفریقا، تشیع در دوره سلسله‌های ترک، تشیع در دوره مغول، مراکز مهم شیعی در جهان اسلام از ابتدا تا دوره صفوی، خدمات فرهنگی و تمدنی شیعه.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

نهج البلاغه، ترجمه دکتر سید جعفر شهیدی.
 صحیفه کامله سجادیه، ترجمه حسن انصاریان.
 الغاراته ابواسحاق ابراهیم بن محمد ثقفی.
 الفتوح، ابن اعثم کوفی.
 وقعة الجمل، شیخ مفید.
 الارشاد فی معرفة حجج الله العباد، شیخ مفید.
 عمدة الطالب فی انساب آل ابی طالب، جمال الدین احمد بن علی ابن عنبه.
 مقاتل الطالبیین، ابوالفرج اصفهانی.
 الکامل فی التاریخ، عزالدین علی بن اثیر.
 تاریخ الرسل والملوک، محمد بن جریر طبری.
 النجوم الزاهرة فی ملوک مصر والقاهرة، ابن تغری بردی.
 المواعظ والاعتبار بذكر الخطط والآثار، تقی الدین احمد مقریزی.
 النزاع والتخاصم بین بنی امیه و بنی هاشم، تقی الدین احمد مقریزی.

فرق الشیعه، نوبختی.

الخصال، محمد بن علی شیخ صدوق.

عیون اخبار الرضا، محمد بن علی شیخ صدوق.

اکمال الدین واتمام النعمة، محمد بن علی شیخ صدوق.

الغدير فی الكتاب والسنة والادب، علامه امینی.

الفرق بین الفرق، ابومنصور عبدالقاهر بغدادی.

المقالات والفرق، اشعری قمی.

الصحيح من السيرة النبي الاعظم (ص)، سيد جعفر مرتضى عاملي.
تاريخ بغداد، خطيب بغدادی.
تشیع در مسیر تاریخ، سید حسین محمد جعفری.
دائرة المعارف بزرگ اسلامی، موسوی بجنوردی.
دائرة المعارف تشیع، احمد صدر حاج سید جوادی.

دوره امویان و عباسیان

دروس پیشنهادی:	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: دوره اموی عباسی	
	عملی					
	نظری +	تخصصی		تعداد ساعت: ۳۴		عنوان درس به انگلیسی: The history Umayyad- Abbasid period
	عملی					
	نظری	اختیاری				
	عملی					
☐ ندارد		☐ آموزش تکمیلی: دارد				
☒ سمینار		☐ کارگاه	☐ سفر علمی		☐ آزمایشگاه	

هدف:

بررسی و مطالعه تحلیلی و انتقادی وقایع و اقدامات و مسایل دوره امویان و عباسیان.

سرفصل یا روئوس مطالب

بررسی ریشه‌های شکل‌گیری قدرت اموی، بررسی تحولات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و عقیدتی در دوره اموی، انگیزه و روش فتوحات در عهد اموی، کشمکش‌های داخلی در دوره اموی، بررسی زمینه‌های ضعف و انحطاط امویان و دلایل سقوط ایشان، مطالعه روند شکل‌گیری تشکیلات دعوت عباس و خلافت عباسیان، اوضاع سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جهان اسلام در عهد اول عباسی، بررسی ویژگی‌های عهد دوم عباسی، مطالعه روند تجزیه قدرت خلیفه عباسی و ظهور قدرت‌های مستقل در درون امپراطوری عباسی، عباسیان و عنصر ترک، سیاست عباسیان در برابر ایرانیان، عباسیان و خلفای فاطمی مصر، مطالعه روند انحطاط و سقوط خلافت عباسی و نتایج آن.

روشن ارزىابى

تحقيق (پروژه)	آزمون نهائى	میان ترم	ارزشیابی مستمر
+	+		+

منابع

- الغارات ثقفى.
 وقعة الصفيين، نصرين مزاحم منقرى.
 مقاتل الطالبين، ابوالفرج اصفهاني.
 وقعة الجمل، شيخ مفيد.
 اخبار الطوال، ابوحنيفة دينورى.
 الامامة و السياسة، ابن قتيبه دينورى.
 الكامل فى التاريخ، عزالدين على بن اثير.
 تاريخ الرسل و الملوك محمد بن جرير طبرى.
 تاريخ الخلفاء، سيوطى.
 المنتظم، ابن جوزى.
 انساب الاشراف بلاذرى
 فتوح البلدان، بلاذرى
 الطبقات الكبرى، ابن سعد.
 تاريخ بغداد، خطيب بغدادى.
 العقد الفريد، ابن عبدربه شهابالدين.
 وفيات الاعيان و انباء ابناء الزمان، شمسالدين احمدابن خلكان.
 تاريخ الفخرى فى آداب السلطانية و الدول الاسلامية، محمد بن
 على طباطبا ابن طقطقى.
 تجارب الامم و تعاقب الهمم، ابن مسكويه.
 البداية و النهاية، ابن كثير.
 الوزراء و الكتاب جهشيارى.

هُرُوجُ الزَّهَبِ وَمَعَادِنُ الْجَوَاهِرِ، ابوالحسن علي بن حسين مسعودي.
التَّنْبِيهِ وَالْإِشْرَافُ، ابوالحسن علي بن حسين مسعودي.
تَارِيخُ يَعْقُوبِي، ابن واضح يعقوبي.
الْبُلْدَانُ، ابن واضح يعقوبي.
فِرْقُ الشَّيْعَةِ، نوبختي.
الْمَلَلُ وَالنَّحْلُ، شهرستاني.
الْفَهْرَسْتُ، ابن النديم.
الْفِرْقُ بَيْنَ الْفِرْقِ، عبدالقاهر بغدادي.
مَقَالَاتُ الْإِسْلَامِيِّينَ وَاخْتِلَافُ الْمَصْلُومِينَ، ابوالحسن اشعري.
الْمَقَالَاتُ وَالْفِرْقُ، اشعري قمي.
تَارِيخُ الْإِسْلَامِ وَفِيَاتُ الْمَشَاهِيرِ وَالْأَعْلَامِ، شمس الدين محمد ذهبي.
تَارِيخُ طَبْرِسْتَانَ، ابن اسفنديار.
تَارِيخُ سَيْسْتَانَ، مؤلف نامعلوم، به تصحيح ملك الشعرا بهار.
تَارِيخُ طَبْرِسْتَانَ، ظهيرالدين مرعشي.

فرهنگ و تمدن اسلامی

دروس پیشنهادی: تاریخ صدر اسلام و دوره اموی عباسی	نظری	جبرانی	نوع واحد تعداد واحد: ۲ تعداد ساعت: ۳۴	عنوان درس به فارسی: فرهنگ و تمدن اسلامی عنوان درس به انگلیسی: Islamic Culture and Civilization
	عملی			
	نظری +	تخصصی		
	عملی			
	نظری	اختیاری		
	عملی			
آموزش تکمیلی: دارد ☐ ندارد ☐				
آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☒ سمینار ☒				

هدف

شناخت و آگاهی کلی درباره مبانی و هویت فرهنگ و تمدن اسلامی و عوامل سازنده آن و نقش آن در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری.

سرفصل یا رونوس مطالب

بررسی مشخصات و ویژگی‌های فرهنگ و تمدن اسلامی، هنر اسلامی، ویژگی‌های هنر در تمدن اسلامی با توجه به سنت‌های جوامع اسلامی، سیر تحولات اداری و نظام حکومتی از صدر اسلام تا پایان حکومت عباسی، سازمان‌های اجتماعی و نهادهای فرهنگی در قرون نخستین اسلامی، جایگاه علوم در حیات معنوی جهان اسلام، شکل‌گیری مراکز مهم علمی و معروف‌ترین این مراکز در جهان اسلام، نقش تمدن اسلامی در توسعه و پیشرفت شاخه‌های مختلف علوم و فنون.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

- تاریخ تمدن اسلامی، جرجی زیدان، ترجمه علی جواهر کلام.
- تاریخ تمدن اسلامی در قرن ۴ هـ.ق، آدام متز، ترجمه علیرضا ذکاوتی قراگوزلو.
- هنر و معماری اسلامی، ریچارد اتینگهاوزن، ترجمه یعقوب آژند.
- خدمات مسلمانان به جغرافیا، نفیس احمد، ترجمه حسن لاهوتی.
- فرهنگ اصطلاحات علوم و تمدن اسلامی (انگلیسی - فارسی)، اکبری، رضوانی، ویراسته بهاء الدین خرمشاهی
- هفت قرن فراز و نشیب تمدن اسلامی در اسپانیا، ایگناسیو الوگوئه، ترجمه ناصر موفقیان.
- تاریخ طب اسلامی، ادوارد براون، ترجمه مسعود رجب نیا.
- تاریخ عرب، فیلیپ حتی، ترجمه ابولقاسم پاینده.
- دانش مسلمین، محمد رضا حکیمی.
- گفتارهایی پیرامون تاریخ اسلام و ایران و علوم تجربی اسلامی، فؤاد سزگین، ترجمه محمد رضا عطایی.
- کارنامه اسلام، عبدالحسین زرین کوب.
- تاریخ بیمارستان‌ها در اسلام، احمد عیسی بکه، نور الله کسا، ی کسای.
- تاریخ دانشگاه‌های بزرگ اسلامی، عبدالرحیم غنیمه، ترجمه نورالله کسای.
- علوم اسلامی و نقش آن در تحول علمی جهان، آلدومیه لی، ترجمه اسدالله علوی و محمد رضا شجاع رضوی
- فرهنگ اسلام در اروپا، زیگرید هونکه، ترجمه مرتضی رهبانی.
- خدمات متقابل اسلام و ایران، مرتضی مطهری.
- تاریخ مصور تکنولوژی اسلامی، یوسف احمد، هیل دانالد، ترجمه ناصر موفقیان.

شیعه و تاریخ‌نگاری (تاریخ عمومی، تک‌نگاری، مقتل‌نگاری، مناقب‌نگاری، شرح حال‌نگاری).
 شعب علم تاریخ: سیره، مغازی، تواریخ عمومی، دودمانی، طبقات و تراجم.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

علم تاریخ در گستره تمدن اسلامی، دکتر صادق آینه‌وند.

تاریخ تاریخ‌نگاری در اسلام، فرانس روزنتال.

تاریخ‌نگاری در اسلام، عالم زاده و سجادی.

المختصر فی علم التاریخ، کافجی.

المشاریح فی علم التاریخ، سیوطی.

تاریخ الرسل والملوک، طبری.

تاریخ یعقوبی، ابن واضح یعقوبی.

تاریخ بیهقی.

طبقات ناصری.

منهاج السراج، جوزجانی.

انساب الاشراف، احمد بن یحیی بلاذری.

فتوح البلدان، احمد بن یحیی بلاذری.

وفیات الاعیان، ابن خلکان.

المواعظ والاعتبار بذكر الخطط والآثار، تقی‌الدین احمد بن علی مقریزی.

المنتظم، ابن جوزی.

تاریخ در قرآن و نهج البلاغه

دروس پیشنیاز:	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ تعداد ساعت: ۳۴	عنوان درس به فارسی: تاریخ در قرآن و نهج البلاغه عنوان درس به انگلیسی: History In Quran and Nahjolbalaghah
	عملی				
	نظری +	تخصصی			
	عملی				
	نظری	اختیاری			
عملی					
☐ ندارد		☐ آموزش تکمیلی: دارد			
☒ سمینار		☐ سفر علمی	☐ کارگاه	☐ آزمایشگاه	

هدف

شناخت تحلیلی آموزه‌های تاریخی قرآن و نهج البلاغه و مقایسه آنها با دیگر نظریه‌های مطرح در حوزه علم تاریخ.

سرفصل یا روئوس مطالب

- مفاهیم (تاریخ، قرآن، نهج البلاغه، نظریه).
- تعرف تاریخ از نظر قرآن و نهج البلاغه.
- دوره‌بندی تاریخ از نظر قرآن و نهج البلاغه.
- سطوح پرداخت قرآن و نهج البلاغه به تاریخ (نقلی، فلسفی، تحلیلی).
- اهداف قرآن و نهج البلاغه از پرداخت‌های تاریخی.
- زبان تاریخ‌نگاری قرآن و نهج البلاغه (واقعی، سمبلیک).
- ویژگی‌های نقل تاریخی قرآن و نهج البلاغه.
- فلسفه تاریخ از نظر قرآن و نهج البلاغه.
- سنت‌های تاریخی قرآن و نهج البلاغه.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

قرآن کریم .

نهج البلاغه، ترجمه و شرح علینقی فیض الاسلام.

نهج البلاغه، ترجمه و شرح دکتر سید جعفر شهیدی.

تفسیر المیزان، علامه سید محمد حسین طباطبایی.

باستان شناسی و جغرافیای تاریخی قرآن، عبدالکریم بی آزار شیرازی.

بینش تاریخ قرآن کریم، یعقوب جعفری.

جامعه در قرآن، آیت الله جوادی آملی.

حركة التاريخ فى القرآن الكريم، عامر اکفیشی.

حركة التاريخ رويه قرآنيه، عبدالله الفریجی.

السنن التاريخية فى القرآن المجید، شیخ رکابی.

ملاحح الفكر التاريخی فى القرآن الكريم، محمود شاکر عبود

الخفاجی.

قصص القرآن، محمد احمد جاد المولی.

بررسی تاریخی قصص قرآن، محمد بیومی مهران.

القصص القرآن فى المنطقة ومفهومه، عبدالکریم خطیب.

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید معتزلی.

سیری در نهج البلاغه، مرتضی مطهری.

الغدير فى الكتاب والسنة والادب، علامه امینی.

قانون، ابو عبدالله محمد بن مسلم قضاعی معروف به قاضی قضاعی، ترجمه فیروز حریرچی.

البيان و التبیین، ابو عثمان عمرو بن بحر معروف به جاحظ.
روای و محدثین نهج البلاغه، محمد دشتی.
استناد نهج البلاغه، علی خان عرشی، ترجمه آیت الله زاده شیرازی.
حرکت تاریخ از دیدگاه امام علی (ع)، محمد مهدی شمس الدین.
دانشنامه امام علی (ع)، زیر نظر علی اکبر رشاد، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه.
ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، علامه محمد تقی جعفری.
انسان کامل از دید نهج البلاغه، آیت الله حسن زاده آملی.

روش تحقیق پیشرفته

دروس پیشنهادی:	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: روش تحقیق پیشرفته
	عملی				
	نظری +	تخصصی		تعداد ساعت: ۳۴	
	عملی				
	نظری	اختیاری			
	عملی				
☐ ندارد ☐ آموزش تکمیلی: دارد		☐ آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☒ سمینار			عنوان درس به انگلیسی: Advanced resech Metoda

هدف

آشنایی دانشجویان با گستره و انواع روش‌ها و تکنیک‌های جدید تاریخی و تسلط بر یکی از آنها براساس تشخیص استاد و نیاز دانشجویان.

سرفصل یا روئوس مطالب

جایگاه مباحث روش شناختی در فلسفه انتقادی تاریخ.

گونه شناسی روش‌ها و تکنیک‌های تحقیق تاریخی.

براساس ادوار تاریخی.

براساس مکاتب تاریخی.

براساس رویکردهای تاریخی.

بر اساس هدف تحقیق.

براساس تک رشته‌ای، چند رشته‌ای و میان رشته‌ای.

مهم‌ترین روش‌های جدید برای تحقیق تاریخی (یک یا چند روش از این روش‌ها به تشخیص استاد و

با در نظر گرفتن نیازها ی دانشجویان انتخاب خواهد شد).

نقد متن.

تصحیح نسخه.
 تحلیل گفتمان.
 تأویل و هرمنوتیک.
 تبیین‌های روایی، عقلی و قانونی.
 کاربرد تبیین تکاملی در تاریخ.
 تکنیک‌های سودمند مانند: مقایسه و تحلیل محتوی.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

هنر تحقیق علمی، بوریج ویلیامبرد مور، ترجمه محمد تقی فرامرزی.
 تبیین تاریخی، محمود خاتمی، نامه فرهنگ. سال دهم، ۱۳۷۹.
 تبیین فهم در تاریخ، ویلیام دری، ترجمه مسعود صادقی علی آبادی.
 علوم انسانی؛ گستره شناخت‌ها، ژان فرانسوا دورتیه، ترجمه مرتضی کتبی.
 سبک شناسی دانش رجال الحدیث، محمد حسن ربانی.
 مصطلح التاریخ، رستم اسد، بیروت: ۱۴۲۳ هـ.ق.
 تاریخ در ترازو، عبدالحسین زرین کوب.
 تاریخ چیست و چرا؟ دورنماهای باستانی مدرن و پست مدرن، سانگیت بوری، ترجمه رؤیا منجم.
 روش‌های پژوهش در تاریخ، شارل سامارانش.
 علم التاریخ، فاطمه قدوره الشامی، بیروت: ۱۴۲۲ هـ.ق.
 منهج البحث التاریخی، عثمان حسن.
 راهنمای پژوهش تاریخی، پرویز فرخزاد.
 مبانی و روش‌های نقد متن حدیث از دیدگاه اندیشوران شیعه، داوود معماری.
 فلسفه تاریخ، روش شناسی و تاریخ‌نگاری، حسینعلی نوذری.

جغرافیای تاریخی سرزمین های اسلامی

دروس پیشنهادی:	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: جغرافیای تاریخی سرزمین های اسلامی	
	عملی					
	نظری +	تخصصی		تعداد ساعت: ۳۴		عنوان درس به انگلیسی: The Historical Geography of Islamic Territories
	عملی					
	نظری	اختیاری				
	عملی					
☐ ندارد ☐ آموزش تکمیلی: دارد		☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☒				

هدف

تحقیق درباره وضع جغرافیای سرزمین های اسلامی در ادوار گذشته و مطالعاتی درباره اقلیم و رابطه مردم با آن، بررسی چگونگی شکل گیری حدود و ثغور سرزمین های اسلامی در ادوار تاریخ آن، بررسی مراکز اقتصاد و پراکندگی جغرافیایی، جمعیت، راه های عمده بازرگانی، علل ایجاد و انحطاط شهرها و مراکز جمعیت آثار و ابنیه بزرگ تاریخی و هماهنگی و ارائه نقشه های تاریخی.

سرفصل یا رئوس مطالب

تشریح نقش و اهمیت جغرافیای تاریخی در درک بهتر تاریخ اسلام.
 معرفی کتب معتبر و مطالعات جغرافیای تاریخی سرزمین های اسلامی.
 بررسی راه های مواصلاتی و بازرگانی جهان اسلام از گسترش اسلام در جزیره العرب تا توسعه سرزمین های اسلامی.
 تقسیم بندی سیاسی و استان بندی حوزه های سرزمین های اسلامی و ذکر مشخصات و موقعیت جغرافیایی آن.
 شهرسازی و تحولات مربوط به آن با توجه به بافت شهرها در جهان اسلام و معرفی نمونه هایی مثل کوفه، بغداد، قاهره.

منابع درآمد اقتصادی از جهات مختلف کشاورزی و صناعت، دامداری، تجارت در حوزه سرزمین‌های اسلامی.

تأثیر کوچ نشینی و زندگی عشیره‌ای و نقش ایلات و عشایر در اوضاع سیاسی، مذهبی، اقتصادی و اجتماعی جهان اسلام.

طرح و ارائه نقشه‌های تاریخی به منظور توجیه و درک بهتر مسایل جغرافیای سرزمین‌های اسلامی.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

المسالک و الممالک ابواسحاق ابراهیم بن محمد اصطخری.
المسالک و الممالک ابوالقاسم عبیدالله بن عبدالله ابن خردادبه.
احسن التقاسیم فی معرفة اقالیم، شمس‌الدین ابوعبدالله محمد بن احمد المقدسی.

صورة الارض، ابوالقاسم محمد بن حوقل بغدادی.
فتوح البلد ان، احمد بن یحیی بلاذری.
البلد ان، ابن واضح یعقوبی.
معجم البلد ان، یاقوت حموی.
سفرنامه، ابن بطوطه مراکشی.
نزهة القلوب، حمدالله مستوفی.
نزهة المشتاق فی الاختراق الآفاق، ابوعبدالله محمد بن عبدالله بن ادريس معروف به شریف ادیسی.
تحقیقات کلاسیکی مثل: جغرافیای تاریخی سرزمین‌های شرق خلافت اسلامی، لسترنج.
ترکستان نامه، بارتولد.

تاریخ امپراطوری عثمانی

دروس پیشنهادی: تاریخ صدر اسلام و تاریخ اموی عباسی	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: تاریخ امپراطوری عثمانی
	عملی				
	نظری	تخصصی		تعداد ساعت: ۳۴	
	عملی				
	نظری	اختیاری			
	عملی				
☐ ندارد		☐ آموزش تکمیلی: دارد			عنوان درس به انگلیسی: The history of ottoman Empire
☒ سمینار		☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ آزمایشگاه			

هدف

شناخت تحولات جهان اسلام در دوره حکومت عثمانی، شناخت تاریخ عثمانی که فرمانروایان آن عملاً بر بخش وسیعی از جهان اسلام به مدت بیش از ۵ قرن حکومت کردند، نقش این دولت در نفوذ اسلام در اروپا، جایگاه این دولت در مقاوت و ممانعت از نفوذ سیاسی مذهبی مغرب زمین و در واقع دولت اروپا به سرزمین‌های اسلامی و سیاست مذهبی این دولت در قلمرو حکومتی.

سرفصل یا روئوس مطالب

بررسی چگونگی و نتایج استقرار ترکان در مرزهای آسیای صغیر و پیشروی ایشان به سوی قلمرو امپراطوری بیزانس، مناسبات سیاسی و فرهنگی دولت‌ها و امارت‌های ترک نشین با یکدیگر و با دولت بیزانس قبل از تشکیل دولت عثمانی، چگونگی سیطره آل عثمان بر دیگر قدرت‌های ترک اناتولی، بنیان‌های تمدن، فرهنگ و جامعه عثمانی، تحولات دولت عثمانی تا نبرد آنقوره، از جنگ آنقوره تا فتح قسطنطنیه، از محمد فاتح تا سلیمان خان قانونی، جامعه و سیاست عثمانی در اوج قدرت، افول تدریجی دولت عثمانی پس از مرگ سلیمان خان قانونی، انحطاط عثمانی و مناسبات آن با دول اروپایی، طرح اصلاحات عصر تنظیمات و نتایج آن در عهد سلطنت عبدالحمید اول، نفوذ فرهنگ اروپا در قلمرو عثمانی، جنبش نو عثمانیان و ترکان جوان،

جنگ جهانی اول و پایان حیات امپراطوری عثمانی، بررسی مسأله خلافت در حکومت عثمانی، بررسی موقعیت حکومت عثمانی در تاریخ و تمدن و فرهنگ اسلامی، ریشه‌یابی علل سقوط عثمانی، نتایج و آثار آن.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

سلجوقیان شکست بیزانس در ملازگرد و گسترش اسلام در آناتولی، محمد شکر، ترجمه نصرالله صالحی و علی ارطغرل.

تاریخ امپراطوری عثمانی، هامر پورگشتال، ترجمه میرزا زکی علی‌آبادی، به تصحیح جمشید کیان فر، دوره ۴ جلدی.

تاریخ عثمانی، اسمعیل حقی اوزون چارشلی، ترجمه وهاب ولی، دوره ۳ جلدی.

تاریخ امپراطوری عثمانی و ترکیه جدید، استانفورد جی شاو، ترجمه محمود رمضان زاده.

تاریخ عثمان پاشا، ابوبکر بن عبدالله، ترجمه نصرالله صالحی.

استانبول و فتح آن، خلیل اینالجیق و طیب گوک بیلگین، ترجمه علی کاتبی.

تاریخ سلانیک، مصطفی افندی سلانیک، ترجمه نصرالله صالحی.

دولت عثمانی از اقتدار تا انحلال، اسماعیل احد یاقی، ترجمه رسول جعفریان.

امپراتوری عثمانی عصر متقدم ۱۳۰۰ تا ۱۶۰۰م، خلیل اینالجیق، ترجمه کیومرث قرقلو.

تاریخ اسلام در شمال آفریقا و اندلس

عنوان درس به فارسی: تاریخ اسلام در شمال آفریقا و اندلس عنوان درس به انگلیسی: The History of Islam in North Africa and Andalusia	تعداد واحد: ۲		نوع واحد تعداد ساعت: ۳۴	نظری	جبرانی
				عملی	
				نظری +	تخصصی
				عملی	
				نظری	اختیاری
				عملی	
آموزش تکمیلی: دارد ☐ ندارد ☐ آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☒ سمینار ☒					

هدف

بررسی تحولات تاریخی و تأثیرات سیاسی، مذهبی، فرهنگی، اجتماعی اسلام در شمال آفریقا و اندلس.

سرفصل یا رئوس مطالب

بررسی چگونگی نفوذ اسلام در شمال آفریقا و اندلس، چگونگی تشکیل امویان در اسپانیای اسلامی (اندلس) مطالعه دولت‌های شمال آفریقا از جمله ادریسیان مراکش، بنی اغلب، بنی طولون، اخشیدیان، بررسی روند شکل‌گیری دولت فاطمیان در شمال آفریقا و مصر تا جنگ‌های صلیبی و سقوط این دولت، ظهور صلاح‌الدین ایوبی و تأسیس دولت ایوبیان فدوره ملوک الطوائف اندلس، المرابطون و احیای قدرت مسلمین در شمال آفریقا و اندلس، شکل‌گیری دولت الموحدون به جای المرابطون، تأسیس دولت ممالیک در مصر و نقش این دولت در جنگ‌های صلیبی و شمال آفریقا، حکومت‌های محلی شمال آفریقا پیش از تسلط عثمانی‌ها، بنی نصر و سقوط اندلس، آغاز نفوذ اروپائیان در شمال آفریقا.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

الكامل فی التاريخ، عزالدین علی بن اثیر.
 جمهرة انساب العرب، ابن حزم اندلسی.
 العبر، عبدالرحمن بن خلدون.
 البداية و النهاية، ابن کثیر دمشقی.
 نزهة المشتاق فی اختراق الافاق، محمد بن عبدالله ادیسی.
 معجم البلد ان، یاقوت حموی.
 صبح الاعشى فی صناعة الانشاء، ابوالعباس احمد قلقشندی.
 اعطاء الحنفاء باخبار الائمة الفاطمیین و الخلفاء، تقی الدین
 احمد بن علی مقریزی.
 المواعظ و الاعتبار بذكر الخطط و الآثار، تقی الدین احمد بن علی
 مقریزی.
 المنتظم فی التاريخ الملوك و الامم، عبدالرحمن ابوالفرج بن الجوزی.
 النجوم الزاهرة فی الملوك المصر و القاهرة، جمال الدین
 ابوالمحاسن ابن تغر بردی.
 حُسن المحاضرة فی اخبار الملوك المصر و القاهرة، جلال الدین
 سیوطی.

تاریخ الخلفاء، جلال الدین سیوطی.
 تاریخ ایوبیان، جمال الدین محمد بن سالم بن واصل، ترجمه پرویز اتابکی.
 تاریخ جنگ های صلیبی، استیون رانسیمان، ترجمه منوچهر کاشف.
 تاریخ فتوحات اسلامی در اروپا، شکیب ارسلان، ترجمه علی دوانی.
 اندلس یا تاریخ حکومت مسلمین در اروپا، محمد ابراهیم آیت.

اسلام در شبه قاره هند

دروس پیشنهادی: تاریخ صدر اسلام ودوره اموی عباسی	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲	عنوان درس به فارسی: اسلام در شبه قاره هند عنوان درس به انگلیسی: The History of Islam in the Indiansubcontinent
	عملی				
	نظری +	تخصصی		تعداد ساعت: ۳۴	
	عملی	اختیاری			
	نظری				
	عملی				
آموزش تکمیلی: دارد ☐ ندارد ☐					
آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☒ سمینار ☒					

هدف

بررسی و مطالعه چگونگی نفوذ و گسترش اسلام در شبه قاره هند و تأثیرات سیاسی، مذهبی، فرهنگی و اجتماعی اسلام در سیر تاریخ شبه قاره هند.

سرفصل یا رونوس مطالب

بررسی فتوحات اولیه مسلمانان در دره سند و چگونگی نفوذ اسلام در شبه قاره هند، نقش دولت‌های شرقی جهان اسلام در فتوحات اسلامی در شبه قاره هند، نقش غزنویان و دیگر دولت‌های ترک در توسعه اسلام در هند، وضعیت سیاسی، مذهبی، اجتماعی هند در عهد حکومت سلسله‌ای ترک، نقش دولت‌های محلی مسلمانان در توسعه و تثبیت اسلام در شبه قاره هند مثل بهمنی‌های دکن و قطب شاهیان، تأسیس گورکانیان تنها حکومت فراگیر مسلمان در شبه قاره هند، وضعیت سیاسی، مذهبی، اجتماعی و اقتصادی شبه قاره هند در دوره گورکانیان، بررسی نقش زبان فارسی و تحلیل جایگاه تصوف در توسعه فرهنگی، اجتماعی، و ورود استعمار به شبه قاره هند، تحولات گورکانیان هند، ورود استعمار به شبه قاره هند، تحولات سیاسی، اجتماعی، مذهبی شبه قاره هند در عصر استعمار و تسلط همه جانبه انگلستان بر هند، بررسی نقش مسلمانان در نهضت استقلال هند.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

- فتوح البلدان، احمد بن یحیی بلا ذری.
- الکامل فی التاریخ، عزالدین علی بن اثیر.
- عجایب المقدور فی نوائب تیمور (زندگی شگفت آور تیمور)، ابن عربشاه.
- تاریخ حبیب السیر فی اخبار افراد بشر، غیاث الدین بن هماد الدین خواندمیر، زیر نظر محمد دبیرسیاقی.
- تاریخ روضه الصفا فی سیره الانبیاء والملوک والخلفاء، میرمحمد بن سید برهان الدین میرخواند، به تصحیح جمشید کیان فر.
- تحقیق ماللهند من مقوله مقبوله او مردذوله، ابوریحان بیرونی.
- تاریخ فرشته.
- سلسله التواریخ یا اخبار الصين والهند، سلیمان تاجر سیرافی، ترجمه حسین قره چانلو.
- طبقات ناصری، منهاج السراج جوزجانی.
- سفرنامه ابن بطوطه، ابن بطوطه مراکشی، ترجمه محمدعلی موحد.
- تاریخ فیروز شاهی، ضیاء الدین برنی، تصحیح مولوی احمد خان صاحب.
- تاریخ الفی، قاضی احمد تتوی و آصف خان قزوینی، تصحیح سید علی آل داود.
- تذکره همایون واکبر، بایزید بیات، تصحیح محمد هدایت حسن.
- مسلمانان در نهضت آزادی هندوستان، حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای.
- پیوندهای فرهنگی ایران و هند در دوره اسلامی، فتح الله مجتبایی، ترجمه ابولفضل محمودی.
- مهاجرت تاریخی ایرانیان به هند، فرهنگ ارشادی.
- نگاهی به تاریخ جهان و کشف هند، جواهر لعل نهرو، ترجمه احمد تفضلی.
- مسلمانان هند بریتانیا، پی، هاردی، ترجمه حسن لاهوتی.
- جنبش اسلامی و گرایش‌های قومی در مستعمره هند، حسن مشیر، ترجمه حسن لاهوتی.

تیموریان و تأسیس دولت ازبک‌ها، سیاست مذهبی ازبک‌ها و جدال طولانی آنان با صفویه و افشاریه، ظهور دولت استعماری روسیه تزاری و نفوذ و غلبه تدریجی این دولت بر آسیای میانه، وضعیت اسلام و مسلمانان آسیای مرکزی پس از غلبه روس‌ها.

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

فتوح الفتوح، احمد بن یحیی بلاذری، ترجمه آذرتاش آذرنوش.
 الکامل فی التاریخ، عزالدین بن علی بن اثیر.
 احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم.
 معجم البلدان، یاقوت حموی، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
 روضه الصقای میرخواند، محمد بن خاوندشاه بن محمود، تصحیح جمشید کیان فر.
 تاریخ حبیب السیر، غیاث‌الدین بن همادالدین، زیر نظر محمد دبیرسیاقی.
 ظفرنامه تیموری، نظام‌الدین شامی، تصحیح پناهی سمنانی.
 تذکره الشعراء سمرقندی، دولت‌شاه سمرقندی، محمد رضانی.
 عجایب المقدور فی نوائب التیمور.
 سفرنامه ابن بطوطه، ابو عبدالله محمد بن عبدالله بن محمد بن بطوطه معروف به ابن بطوطه، ترجمه محمد علی موحد.

جهانگشای جوینی، عظاملک بن محمد جوینی، تصحیح و تعلیقات محمد عبدالوهاب قزوینی.
 ترکستان نامه، بارتولد، ترجمه کریم کشاورز.
 ترکستان در تاریخ، اراز محمد سارلی.
 الغ بیک و زمان وی، بارتولد، ترجمه خانابا بیانی.
 مهمان‌نامه بخارا، فضل بن روزبهان، تصحیح منوچهر ستوده.
 سلوک الملوک، فضل بن روزبهان، تصحیح محمد علی موحد.

سفرنامه کلاویخو، گوانزالس کلاویخو، ترجمه مسعود رجب نیا.
تیموریان، از سوی کتابهای تاریخ ایران، کمبریج، ترجمه یعقوب آژند.
سیاحت درویشی دروغین به ماوراء النهر، آرمینیوس وامبری، ترجمه فتحعلی خواجه نوری.
ظهور تیمور، عباس اقبال.
تاریخ سامانیان، جواد هروی.
پیوند سیاست و فرهنگ در عصر زوال تیموریان و ظهور صفویان، مهدی فراهانی منفرد.

• آموزه‌های قرآن و روایی در زمینه مباحث فلسفه تاریخ

• سودمندی تاریخ

• مسائل برگزیده فلسفه نظری تاریخ:

○ عوامل محرک تاریخ

○ قانون‌مندی تاریخ (با تکیه بر سنتهای تاریخی در قرآن)

○ غایت تاریخ

• مسائل برگزیده فلسفه علم تاریخ:

○ معرفت تاریخ

○ علمیت تاریخ

○ عینیت تاریخ

روش ارزیابی

ارزشیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+		+	+

منابع

- استنفورد، مایکل، درآمدی بر تاریخ پژوهی، ترجمه: مسعود صادقی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)؛ دانشگاه امام صادق علیه السلام، ۱۳۸۴ ش.
- استنفورد، مایکل، درآمدی بر فلسفه تاریخ، ترجمه: احمد گل محمدی، تهران: نشر نی، ۱۳۸۲
- توین‌بی، آرنولد، مورخ و تاریخ، ترجمه حسن کامشاد، انتشارات خوارزمی، ۱۳۷۰.
- الجابری، علی حسین، فلسفه التاريخ في الفكر العربي المعاصر (جدلية الاصل و المعاصرة)، بیروت: دارالشؤون الثقافية العامة، ۱۹۹۳ م.
- الویری، محسن، " تأملاتی نظری در زمینه تاریخ مضاف "، تاریخ در گذر اندیشه (۱) ، مجموعه نشستهای علمی انجمن تاریخ‌پژوهان، قم: خاکریز، ۱۳۸۸، صص ۸۹ - ۱۱۹.

- جعفری، یعقوب، *بینش تاریخی قرآن*، (تهران): دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۶
- حامد مقدم، احمد، *ستهای اجتماعی در قرآن کریم*، مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۷۹
- الحکیم، منذر، *مجتمعنا؛ فی فکر و تراث الشهدید السید محمد باقر الصدر*، طهران: المجمع العالمی للتقرب بین المذاهب الاسلامیه، مرکز الدراسات العلمیه، المعاونه الثقافیه، ۱۴۳۰ق. / ۲۰۰۹م. / ۱۳۸۸ش.
- دورانت، ویلیام جیمز، *لذات فلسفه (پژوهشی در سرگذشت و سرنوشت بشر)*، ترجمه: عباس زریاب خوئی، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چ ۲۰ (چ ۱۳ از ویراسته دوم)، ۱۳۷۴ش.
- رجبی، محمود، *«قانون‌مندی جامعه و تاریخ (مبانی فلسفه تاریخ در قرآن)»*، تاریخ در آینه پژوهش، سال اول، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۳، صص ۲۳-۶۳.
- زرین کوب، عبدالحسین، *تاریخ در ترازو*، تهران: امیرکبیر، چ ۳، ۱۳۷۰.
- صبحی، احمد محمود، *فی فلسفه التاریخ*، بیروت: دار النهضة العربیة، ط ۳، ۱۴۱۰ق. / ۱۹۸۹م.
- الصدر، السید محمد باقر، *«السنن التاریخیه فی القرآن»*، المجموعه الكامله لمؤلفات السید محمدباقر الصدر، المجلد الثالث عشر، بیروت: دار التعارف للمطبوعات، ۱۴۱۰ق. / ۱۹۹۰م.
- کار، اچ، *تاریخ چیست؟*، ترجمه: حسن کامشاد، تهران: خوارزمی، ۱۳۵۶
- کالینگوود، آر. جی. *مفهوم کلی تاریخ*، ترجمه: علی اکبر مهدیان، تهران: اختران، ۱۳۸۵ش.
- مصباح یزدی، محمدتقی، *جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن*، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۲
- مطهری، جامعه و تاریخ (مقدمه‌ای بر جهان‌بینی اسلامی: ۵)، قم: تهران: صدرا، بی تا.
- مطهری، فلسفه تاریخ (۴): فلسفه تاریخ در قرآن، تهران: قم: صدرا، ج ۱، ۱۳۸۳
- مطهری، مرتضی، *قیام و انقلاب مهدی از دیدگاه فلسفه تاریخ*، به ضمیمه شهید، قم: صدرا، ۱۳۹۸ق.
- مکالا، سی. بی.ین، *بنیادهای علم تاریخ؛ چیستی و اعتبار شناخت تاریخی*، ترجمه: احمد گل-محمدی، تهران: نشر نی، ۱۳۸۷.
- ملاح، هاشم یحیی و دیگران، *دراسات فی فلسفه التاریخ*، الموصل: دار الکتب لطباعه و النشر جامعه الموصل، ۱۹۸۸م.
- مهتا، ود، *فیلسوفان و مورخان*، ترجمه عزت الله فولادوند، انتشارات خوارزمی، ۱۳۶۹

- میرمحمدی، سیدضیاءالدین؛ الوری، محسن، «قانون‌مندیتاریخ و ویژگیهای آن در قرآن»، فصلنامه پژوهشی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، دانشگاه معارف اسلامی، سال دوم، شماره ۴، پاییز ۱۳۹۰.
- نوذری، حسینعلی (ترجمه و تدوین)، فلسفه تاریخ؛ روش‌شناسی و تاریخنگاری، تهران، طرح نو، ۱۳۷۹.
- والش، دبلیو. اچ. مقدمه‌ای بر فلسفه تاریخ، ترجمه: ضیاءالدین علانی طباطبائی، تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۳.
- هگل، گ. و. عقل در تاریخ، ترجمه: حمید عنایت، تهران: شفیعی، چ ۱، ۱۳۷۹.
- هیثور، محمد، سنن القرآن فی قیام الحضارات و سقوطها، القاهرة: المعهد العالمی للفکر الاسلامی، سلسله الرسائل الجامعیه (۳۰)، ط ۱، ۱۴۱۷ق. / ۱۹۹۶م.
- هیوز- وارینگتن، مارنی، پنجاه متفکر کلیدی در زمینه تاریخ، ترجمه: محمدرضا بدیعی، تهران: امیرکبیر.
  - Ausburg, Tanya, Becoming Interdisciplinary: An Introduction to Interdisciplinary Studies, 2nd Edition, New York: Kendall; Hunt Publishing, 2006
  - Bentley, Michael, Modern Historiography; An Introduction, London and New York, Routledge, 2000
  - Burns, Robert M. , Historiography; Critical Concepts in Historical Studies, 5 v, London & New York: Routledge, 2006
  - Lambert, Peter and Schofield, Phillip (Editors) Making History; An Introduction to the History and Practices of a Discipline, London and New York, Routledge, 2004
  - C. G. Hempel, "The Function of general laws in history", Journal if Philosophy, 1942,
  - W. H. Dray, Laws and Explanation in History, Clarendon Press, Oxford, 1957

